

نوسانات زمانی و مکانی جوامع پرتاران مصب‌های مهم حوضه جنوبی دریای خزر (رودخانه سردآبرود، چشمه کیله و سفید رود)

میثم طاوول کتری^{1*}؛ سید محمد رضا فاطمی²؛ رضوان موسوی ندوشن³؛ علی‌رضا راستگو⁴

¹ مرکز تحقیقات ماهیان سردآبی کشور، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تنکابن

² دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

³ دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران

⁴ پژوهشکده اکولوژی خلیج فارس و دریای عمان، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و

ترویج کشاورزی، بندرعباس

*مسئول مکاتبات: meysamtavoli@yahoo.com

چکیده: جهت بررسی تنوع زیستی و الگوی پراکنش کرم‌های پرتار و ارتباط آن‌ها با متغیرهای محیطی در مصب رودخانه‌های مهم حوضه جنوبی دریای خزر (سردآبرود چالوس، چشمه کیله تنکابن و سفیدرود کیشهر) نمونه‌برداری به مدت یک سال به صورت دو ماه یک بار، از آبان ماه 1393 تا شهریور ماه 1394 در سه ایستگاه در هر مصب (s1 در اکوسیستم رودخانه، s2 در اکوسیستم مصب و s3 در اکوسیستم دریا)، با استفاده از نمونه بردارهای گرب مدل Van Veen (با سطح مقطع 0/03 مترمربع) و سوربر (با سطح مقطع 0/1 مترمربع با چشمه‌های به ابعاد 0/2 میلی‌متر) در سه تکرار انجام شد. متغیرهای آب شامل دما و شوری و متغیرهای رسوب شامل دانه‌بندی و موادالی کل (TOM) اندازه‌گیری شد. در این تحقیق، 5 گونه (*Streblospio*، *Parhypania brevispinis*، *Hypaniola kowalewskii*، *Hypania invalida*، *Hediste diversicolor* و *gynobranchiata*) متعلق به 5 جنس از 3 خانواده شناسایی و معرفی شدند. در بین گونه‌های شناسایی شده، بیشترین تراکم مربوط به *Streblospio gynobranchiata* (با میانگین 4/731 عدد در مترمربع) و کمترین آن مربوط به *Parhypania brevispinis* (با میانگین 4/15 عدد در مترمربع) بود. نتایج حاصل از پراکنش زمانی نشان می‌دهد که بیشترین و کمترین میانگین تراکم پرتاران به ترتیب در شهریور ماه (344±5/801 تعداد در مترمربع) و اسفند ماه (20±2/47 تعداد در مترمربع) بود و دارای اختلاف معنی‌داری می‌باشند. پراکنش مکانی کرم‌های پرتار در بین ایستگاه‌های مورد بررسی اختلاف معنی‌داری را نشان داد. به طوری که ایستگاه دریا تراکم (3/286±6/114 تعداد در مترمربع) بیشتری نسبت به ایستگاه رودخانه (264±3/106 تعداد در مترمربع) و ایستگاه مصب (2/9±7/3 تعداد در مترمربع) داشته است. همبستگی معنی‌داری بین تراکم پرتاران با عوامل محیطی در آب (دما و شوری) و رسوب (دانه‌بندی و مواد آلی کل) مشاهده گردید، که جنس رسوبات بستر بیشترین تأثیر را در پراکنش پرتاران داشته است. در بین سه مصب مورد بررسی، بیشترین میانگین تراکم پرتاران به ترتیب مربوط به مصب سفیدرود (280±3/94 عدد در مترمربع)، مصب چشمه کیله (7/142±6/52 عدد در مترمربع) و مصب سردآبرود (14±4/37 عدد در مترمربع) بود. در بین اکوسیستم‌های مورد بررسی، به ترتیب اکوسیستم دریا تنوع گونه‌ای بیشتری نسبت به اکوسیستم رودخانه و مصب داشته است.

کلیدواژه‌ها: پراکنش، تراکم، پرتاران، مصب رودخانه‌ها، دریای خزر